

Könyvtári forgalomszámláló

Ez év tavaszán olvastunk Kellner Béla megyei könyvtárigazgató rendkívül egyszerű és mégis igen hasznos korongos forgalomszámlálójáról, amely a könyvtárstatisztikai munkát egyszerűsíti. Ezt a kis könyvtári segédeszközt a Könyvtáros cikke alapján a Nagykanizsai Járási-Városi Könyvtárban nyomban alkalmazni kezdtük. Könyvtárunk napi 300—500 kötetes forgalmának számbavételét a korábbi 1½—2 óra helyett ezzel néhány percre lehet csökkenteni.

A dobozos-korongos forgalomszámláló alkalmazása közben gondoltunk arra, hogy tovább lehetne egyszerűsíteni a statisztika készítést, ha a korongbedobás helyett mechanikus úton, billentyűk lenyomásával működő számlálóegységekkel összegeznénk a kölcsönzött művek statisztikai kategóriáit és az olvasók számát. A mechanikai megoldás következtében szükségtelen lenne az utólagos korongszámlálás és az egész műveletet folyamatosan, kölcsönzés közben lehetne elvégezni.

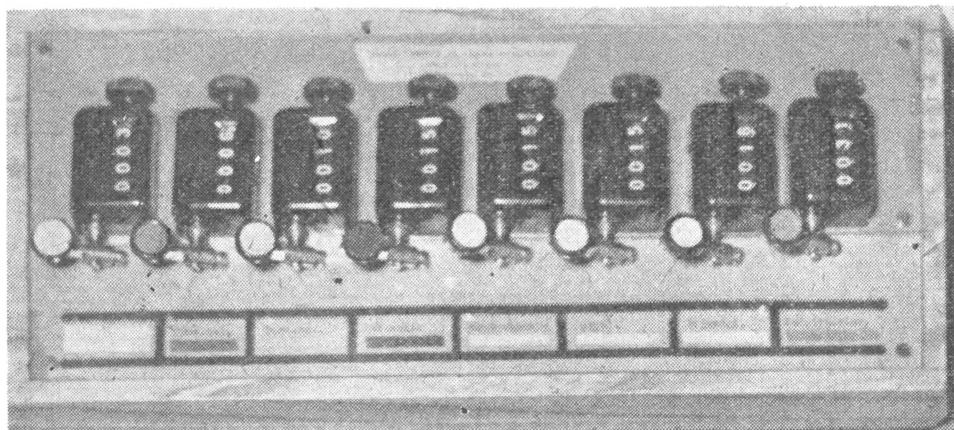
Már a tervezésnél is arra törekedtünk, hogy forgalomszámlálónk egyszerű, könnyen kezelhető és lehetőleg kis méretű legyen. Hosszabb levelezés árán sikerült megfelelő alkatrészeket, illetve számlálóegységeket vásárolni. Méreteinél fogva a „Rex-Rotary Counter” elnevezésű löketszámláló látszott legalkalmasabbnak, amelyet eredetileg a „Rotary” cégjelzésű sokszorosítógépeken (Stencil) alkalmaztak példányszámlálásra. Méretei: hosszúsága 40, szélessége 25, magassága 20 milliméter. Gombnyomásra mű-

ködik, 1—9999-ig számlál, és a „beütött” számok néhány fordulattal nullára állíthatók.

Forgalomszámlálónk elkészítéséhez nyolc egységet vásároltunk, annyit, amennyit a jelenlegi statisztikai rendszer műfaji bontása és az olvasók számlálása megkíván. Az egységeket 30 cm hosszú és 15 cm széles alapvázra szereltük és elláttuk őket a működtetéshez szükséges billentyűkkel. Ezeket a számlálандó kategóriáknak megfelelően más-más színű műanyaggal vontuk be. Például a társadalomtudományi pirosat, a természettudományi kéket, a műszaki feketét, a mezőgazdasági zöldet, az egyéb ismeretterjesztő szürkét, a gyermek- és ifjúsági szépirodalom sárgát, a szépirodalom narancsszint kapott. Az olvasók számát a fehér színű billentyű összegezi. Az alapvázra, a billentyűk elé természetesen felírtuk a statisztikai kategóriák neveit is.

A készülék működése és kezelése nagyon egyszerű. Könyvtárunk tasakos kölcsönzést folytat. A könyvtáros kölcsönzés közben üti le az egyes statisztikai kategóriák billentyűit. Néhány nap elteltével az egész folyamat szinte automatikusan megy, mivel a billentyűk sorrendje a statisztikai sorrenddel megegyezik, a színekombináció pedig logikus.

A kölcsönzési nap befejeztével a könyvtáros nem tesz mást, mint bevezeti a munkanaplóba a számlálóegységeken látható számokat és nullára állítja a készüléket. (Egyébként még erre sem

A Nagykanizsai Járási Könyvtár statisztikai számláló szerkezete

A statisztikai számláló szerkezet működés közben

lenne szükség, mivel a számláló akár egy hónap forgalmi adatait is regisztrálhatja.)

Néhány hetes gyakorlati tapasztalataink azt bizonyítják, hogy a készülék megkönnyíti a statisztikai munkát. Továbbfejlesztésével érdemes lenne foglalkozni, mivel az egységek számának növelésével könyvtári alkalmazása kiszélesíthető. Így megoldható vele a negyedik negyedévi bővített statisztika elkészítése. Lehetőséget nyújtana például részletes és gyors könyvtári felmérésekre, és még sok más területen is lehetne alkalmazni.

A nyolc egységes készülék előállításának költsége — egyedi példányokról van szó — 1700 forint. Sajnos, importból származó számlálóegységeket kellett használni, mivel a hazai gyártmányú igen drága, és méretei miatt sem lehetne alkalmas. Azonban még így is gazdaságos alkalmazása, mivel a költségek a napi 300—500 kötetes forgalmú könyvtárakban — napi egy-két órás időmegtakarítást számítva — néhány hónap alatt megtérülnek.

Balázs Béla
járási könyvtárigazgató,
Nagykanizsa

Toldy Ferenc könyvtártani alapvetése

Terjedelmes életmű, sok töredék, terv, félbeszakadt munka maradt hagyatéku Toldy Ferenc után. Nyugtalan szelleme, nagyratörő mohósága többet kezdett el, mint amennyit ereje, páratlan szorgalma befejezhetett. Hányszor intette benső barátja, Bajza: „Szórakozás vagy gondatlanság, vagy minek nevezem, egy idő óta sűrűben jó foglalatosságidba, s ez onnan van, mert végtelen sok dolgot vállalsz, végtelen sokba kapsz, és életedet százfelé téped.” Nemcsak a teljes magyar irodalomtörténetet akarta megalkotni Toldy; studiumokat végzett a magyar múlt más tárgyairól is. Terve volt megírni a magyarországi könyvnyomtatás történetét, kazalnyi cédulát, adatot gyűjtött össze, levelezett minden hazai nyomdással; a munkából semmi sem lett, a följegyzések tömege ott porosodik az Akadémiai Könyvtár kéziratárában, s alkalmasint még senki sem vizsgálta meg, nem hasznosíthatná-e legalább ma a tudomány. Belekezdett Toldy egy könyvtártani kézikönyv kidolgozásába is; csak a bevezetése készült el s jelent meg — „mutatványul” — az *Athenaeum* 1843. évfolyamában.

A tíz lapnyi bevezetés hét paragrafusra oszlik. Az első a könyvtár fogalmát határozza meg: „Könyvhalmaz, bármely tetemes legyen is, még azért nem *könyvtár*. Csak oly gyűjtemény érdemli e nevet, mely bizonyos célra, hátrahozott rendszerrel, a teljesség bizonyos fokáig gyűjtve s úgy van felállítva, hogy minden benne található munka hamar és könnyen megtalálható legyen.”

A továbbiakban Toldy „a könyvtárak nemei”-t sorolja fel, tulajdonosuk (közönyvtár, magánkönyvtár), használatuk (nyilvános, zárt) és rendeltetésük szerint („közönséges” és „különkörü”, vagyis szakkönyvtár). Büszkén írja, hogy már Magyarországnak is van *nemzeti* könyvtára; megemlékezik — mintegy serkentésül — az alapítványozásban létrejött megyei könyvtárakról, „mint Gömörben a Cházár-, Komáromban a Kulcsár-, Árvaiban legújabbán a Csaplovics-könyvtár” és a keletkezőfélben levő soproni; a hazai nagyobb egyházi gyűjtemények közül a kalocsai, az esztergomi, a pannonhalmi könyvtárat emeli ki, és „a budai barátoké”-t. A magánkönyvtárak közt nevezetes „Esterházy hercegé Bécsben, gr. Rádayaké Pécelen, gr. Károlyi Györgyé Pesten, gr. Teleki Sámuelé Morosvásárhelyt, gr. Apponyi Antalé Pozsonyban, gr. Teleki László örököséi, mely a Magyar Akadémia haszonbirtokába